

The Development of a Local Model of Soft Power Based on Psycho-Cultural Components of Basij

Hobbi, M. * Assistant Professor, Department of Psychology, Imam Hossein(a.s.) Comprehensive University, Tehran, Iran
Qasemi, M. PhD in Cultural Management, Imam Hossein(a.s.) Comprehensive University, Tehran, Iran
Sharifi, S. MA in Personality Psychology, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Abstract

The present study was conducted with the aim of developing a local model of soft power based on the psycho-cultural components of Basij¹. This is an applied research work, and with regard to identity and method, it is descriptive-survey and qualitative. The statistical population included experts, thinkers, university professors, researchers, policy makers and commanders in the fields of culture, soft power and soft war (General Staff of the Armed Forces, Basij and IRGC). From among them, a group of 50 were purposefully selected. The collected data were analyzed using PLS and SPSS software by structural equation modeling. The results show that all the three dimensions of the components including 1) beliefs, 2) values and norms and 3) behaviors and symbols have been effective in developing the model of the cultural soft power of Basij. The order of the influence of the dimensions of the cultural soft power of Basij show that the component beliefs has the most points. The component 'welayet orientedness' with a score of 0.780 and the index 'belief in the Hereafter (Resurrection)' with a score of 0.995 have the highest scores and hold the first rank. The variable 'beliefs' directly and the two variables 'values and norms' and 'behaviors and symbols' indirectly and through the variable 'beliefs' are involved in explaining the psycho-cultural soft power of Basij. Paying attention to the psycho-cultural components of this model is of great importance in the field of soft power-based effectiveness.

Keywords: modeling, soft power, psycho-cultural component, Basij.

1. Mobilization Force of IRGC

* Corresponding Author: sahoffbi4@gmail.com

دانشگاه جامع امام حسین

طراحی مدل بومی قدرت نرم مبتنی بر مؤلفه‌های روان‌شناختی - فرهنگی بسیج

محمدباقر جیبی *

استادیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه جامع امام حسین، تهران، ایران

محمد قاسمی

دکتری مدیریت فرهنگی، دانشگاه جامع امام حسین، تهران، ایران

ساجده شریفی

کارشناسی ارشد روان‌شناسی شخصیت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران

شمال، تهران، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف طراحی مدل بومی قدرت نرم مبتنی بر مؤلفه‌های روان‌شناختی - فرهنگی بسیج انجام شده است. روش این پژوهش، کاربردی و ازلحاظ ماهیت و روش، توصیفی - پیمایشی و کیفی است. جامعه آماری شامل خبرگان، صاحب‌نظران، اساتید دانشگاه، محققان، مدیران سیاست‌گذار و فرماندهان حوزه فرهنگ، قدرت نرم و جنگ نرم است که تعداد ۵۰ نفر به صورت هدف‌مند انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای PLS و SPSS، با روش مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد هر سه بعد مؤلفه‌ها شامل: ۱. باورها و اعتقادات، ۲. ارزش‌ها و هنجارها، ۳. رفتارها و نمادها در طراحی الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین تأثیرگذار بوده است. ترتیب تأثیرگذاری ابعاد قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین، بعد باورها و اعتقادات بیشترین امتیاز را دارد. مؤلفه ولایت‌مداری با نمره ۰/۷۸۰ و شاخص اعتقاد به آخرت (معاد) با نمره ۰/۹۹۵ دارای بیشترین امتیاز و رتبه اول را کسب کرده است. متغیر "باورها و اعتقادات" به صورت مستقیم و دو متغیر "ارزش‌ها و هنجارها" و "رفتارها و نمادها" به صورت غیرمستقیم و از طریق متغیر "باورها و اعتقادات" در تبیین قدرت نرم روان‌شناختی - فرهنگی بسیج مستضعفین، نقش دارند. توجه به مؤلفه‌های روان‌شناختی - فرهنگی این مدل در حوزه اثرگذاری مبتنی بر قدرت نرم از اهمیت بسزایی برخوردار است.

کلیدواژه‌ها: مدل‌یابی، قدرت نرم، مؤلفه روان‌شناختی - فرهنگی، بسیج

انقلاب شکوهمند اسلامی ایران در شرایطی به پیروزی رسید که سلطه شوم دو قدرت بلامنازع و مسلط شرق و غرب بر بخش‌های وسیعی از جهان سایه افکنده بود و هیچ کشوری بدون اذن و اراده و یا متمایل به یکی از دو قطب نمی‌توانست و یا اجازه نداشت در صحنه بین‌الملل ظهور یابد و همواره جان ملت‌های عقب‌نگهداشته‌شده، قربانی تأمین منافع و اهداف توسعه‌طلبانه آنان می‌شد. ناکامی‌های متوالی استکبار جهانی از به‌کارگیری تمامی گزینه‌های سخت به‌خصوص هشت سال جنگ تحمیلی برای سرکوب و مقابله با این پدیده نوین، مراکز مطالعاتی متعددی را برای بررسی علل، عوامل و چستی شکست‌ناپذیری آن تأسیس نمود. بنابر اظهارات مکرر دولت‌مردان و نظریه‌پردازان نظام سلطه مبنی بر ناکارآمدی روش‌های براندازی سخت، گزینه براندازی نرم را در دستور کار خود قرار دادند. تهاجم فرهنگی، هجوم، یورش و تجاوز بیگانگان به حریم فرهنگ یک جامعه است. این تهاجم توسط ابزار فرهنگی یا از سایر ابزارهایی که جنبه فرهنگی نیز ندارند، استفاده می‌شود (بصیرتی و قاسمی، ۱۳۹۳). تهاجم فرهنگی به قصد ویران کردن فرهنگ یک جامعه و بیگانه‌نمودن مردم آن جامعه نسبت به فرهنگ خود و یا جایگزین کردن فرهنگ مهاجمین به جای فرهنگ بومی آنها می‌باشد.

قدرت نرم، مفهومی است که در دهه‌های اخیر، جایگاه ویژه‌ای در ادبیات روابط بین‌الملل و راهبردهای نظامی و به‌تبع آن مقوله امنیت در نظام‌های سیاسی و منطقه‌ای به خود اختصاص داده است. پیروزی انقلاب اسلامی به‌عنوان بزرگترین رویداد نرم فرهنگی، سیاسی، اجتماعی تاریخ معاصر، نظام سلطه به‌ویژه آمریکا را بر آن داشت تا با مطالعه و شاخص‌سازی از انقلاب اسلامی، الگوی مقابل آن را طراحی نماید. به‌همین دلیل، مطالعه و گسترش جنگ نرم را با شدت ادامه داده و مراکز و مؤسسات مطالعاتی تخصصی متعددی نیز تأسیس نمود. راهبرد امنیت ملی آمریکا از سال ۲۰۰۶ تاکنون به اعتراف برخی سران ایالات متحده مبنی بر ناممکن بودن اقدام نظامی علیه جمهوری اسلامی ایران تأییدکننده رویکرد آمریکا به راهبرد مهار و جنگ سرد است (سراج، ۱۳۸۷). قدرت نرم شامل هرگونه اقدام روانی، تبلیغاتی، رسانه‌ای و فرهنگی است که جامعه و گروه هدف را نشان می‌گیرد و بدون درگیری نظامی و اعمال خشونت، رقیب را به انفعال یا شکست وامی‌دارد. قدرت نرم در پی ازپا درآوردن اندیشه و تفکر جامعه هدف است تا بنیان‌های فکری و فرهنگی آن را

1. Soft power

سست کند و با بمباران خبری و تبلیغاتی، در نظام سیاسی - اجتماعی حاکم، تزلزل و بی ثباتی تزریق کند (ماه‌پیشانیان، ۱۳۸۷). برخی نیز، تلاش برنامه‌ریزی شده برای استفاده از ابزارها و روش‌های تبلیغی، رسانه‌ای، سیاسی و روان‌شناختی فرهنگی را، برای تأثیرنهادن بر حکومت‌ها، گروه‌ها و مردم کشورهای خارجی به‌منظور تغییر در نگرش‌ها، ارزش‌ها و رفتارهای آنان قدرت نرم می‌دانند (فازیو^۱، ۲۰۰۷). در گزارشات و توصیه‌های کمیته صلح جاری برای مقامات امریکا، تنها راه تغییر نظام جمهوری اسلامی را پیگیری جنگ نرم به‌جای جنگ سخت می‌داند. در سال ۲۰۱۰ در سند راهبردی دولت اوباما، تأکید دارد: ایران باید با ارزش‌های امریکایی یعنی آزادی و دموکراسی هماهنگ باشد. مهم‌ترین مصداق این سیاست، هدف قراردادن مسائل داخلی ایران در ابعاد سیاسی، فرهنگی - روان‌شناختی و اقتصادی می‌باشد (کاردان، ۱۳۹۰). حمایت غربی‌ها از فتنه و آشوب‌های تیرماه سال ۷۸ و خرداد ۸۸، بیانگر رویکرد جنگ نرم امریکا علیه نظام جمهوری اسلامی ایران است. به اعتقاد نای، امریکا در آینده جنگ نرم را با ایران درپیش خواهد گرفت و برای پیشبرد این جنگ، از اهرم قدرت نرم هم استفاده خواهد کرد (نای^۲، ۱۳۹۰). برخی مواقع شرایطی وجود دارد که در آنها قدرت نرم اهرم فشار کوچکی عرضه می‌کند. برای مثال، این دشوار است که بینیم چگونه قدرت نرم مناقشه جاری تسلیحات هسته‌ای کره شمالی را حل می‌کند. با این وجود، وقتی یک دولت در زمینه اهداف اجتماعی و الهی یا اهداف ارزش‌های عمومی نظیر ارتقای مردم‌سالاری حقیقی، حقوق بشر و آزادی و عدالت متمرکز شود، قطعاً در اغلب موارد اثبات شده است که قدرت نرم از قدرت سخت، برتری و ارجحیت دارد. قدرت نرم هر کشور به سه منبع متکی است: نخست، فرهنگ آن کشور در نقاط و عرصه‌هایی که برای دیگران جذاب است، دوم، ارزش‌های سیاسی آن کشور، وقتی که اثربخشی و سرزندگی آنها در داخل و خارج آن کشور برای خودشان معلوم و محقق شود و سوم، سیاست‌های خارج آن کشور وقتی که توسط مردمان کشور و دیگران مشروع و دارای اقتدار اخلاقی تلقی شوند و مردم جهان احساس کنند آنها مشروع و اخلاقی هستند. این شرایط برای تعیین اینکه آیا منابع قدرت نرم به‌معنای رفتار جذب‌کننده ترجمه شود که بتواند بر دیگران اثر و نفوذ داشته باشد و آنها را به سمت و سوی نتایج مطلوب سوق دهد، حیاتی و تعیین‌کننده هستند (مک کانل^۳، ۲۰۰۸).

1. Fazio
2. Nye
3. McConnell

براین اساس، مقابله با پدیده شوم قدرت نرم دشمنان، ضرورت شناخت دقیق ارکان قدرت نرم نظام و چگونگی طراحی الگویی برای دفاع نرم را حیاتی ساخته است. بسیج مستضعفین به علت برخورداری از امتیازات منحصربه‌فردی که اشاره شد، یکی از ارکان اساسی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران به‌شمار می‌رود که باید در جهت شناسایی و گسترش ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های قدرت نرم و توان دفاعی آن متناسب با تهدید نرم دشمنان مورد مذاقه قرار گیرد (حسینی، ۱۳۹۲). زیرا جایگاه و نقش بسیج در مقابله با هجوم گسترده و شکننده دشمنان در ابعاد سخت و نرم به‌ویژه جنگ تحمیلی و تهاجم فرهنگی - روان‌شناختی پس از پیروزی انقلاب اسلامی قدرت بی‌بدیلی در معادلات داخلی و بین‌المللی به‌وجود آورده است (طباطبایی، امیری و محمدیان، ۱۳۹۲). در ادبیات سیاسی جمهوری اسلامی ایران "بسیج" مجموعه فراگیری است که از مزیت‌ها و ظرفیت‌های مطلوبی برخوردار است، این مزیت‌ها و ظرفیت‌های مطلوب که قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران را شکل می‌دهند، فاقد یک الگوی مفهومی مناسب در تعریف ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن می‌باشد. از آنجا که شرایط حاضر جامعه و جایگاه بسیج در آن به فضایی نزدیک می‌شود که در آن حوزه، نفوذ و گستره بسیج به‌واسطه تشکیلات و ساختار در حال گسترش است، نقش روان‌شناختی - فرهنگی بسیج در کنار دیگر نقش‌ها و مسئولیت‌های بسیج جهت اثرگذاری در حوزه قدرت نرم باید بیشتر مورد بررسی قرار گیرد. با عنایت به بررسی مبانی نظری و نتایج مطالعات پیشین و با توجه به اینکه تاکنون در این زمینه پژوهشی صورت نگرفته است، پژوهش حاضر در پی طراحی، تبیین و ارائه مدل قدرت نرم براساس مؤلفه‌های روان‌شناختی - فرهنگی بسیج است.

روش

این پژوهش به‌لحاظ هدف، کاربردی - توسعه‌ای و از نظر ماهیت نیز اکتشافی است. همچنین در بخش کیفی از رویکرد نظریه داده‌بنیاد و شناسایی الگو و در بخش کمی از رویکرد معادلات ساختاری استفاده شده است. در بخش کیفی پژوهش برخلاف نمونه‌برداری انجام شد. در بررسی کمی، نمونه‌برداری نظریه نمی‌تواند، قبل از شروع به مطالعه، برنامه‌ریزی شود و تصمیمات خاص نمونه‌برداری در فرایند پژوهش شکل می‌گیرد که در این مرحله از نظر خبرگان، صاحب‌نظران، اساتید دانشگاهی، محققان، مدیران، سیاست‌گذاران و فرماندهان در حوزه فرهنگ، قدرت نرم و جنگ نرم در مراکز مطالعاتی دانشگاهی و راهبردی و نخبگان سازمانی برای دستیابی به اجماع

نظرات استفاده شده است، نمونه آماری این پژوهش ۵۰ نفر بود که به صورت هدف‌مند انتخاب شدند. به دلیل مشکلات جمع‌آوری داده‌ها از یک سو و تکراری شدن پاسخ‌ها از سوی دیگر از نمونه‌گیری در مقیاس بزرگتر اجتناب شد. پس از بررسی نظر و پیشنهاد های صاحب‌نظران و به‌منظور کاهش تعداد شاخص‌ها، تحلیل عاملی به عمل آمد و برای بررسی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان آن از لحاظ آماری معنی‌دار بود. برای توصیف متغیرها از مؤلفه‌های مرکزی (میانگین) و پراکندگی (انحراف معیار) و همچنین جداول فراوانی و نمودارهای آماری و برای تحلیل فرضیه‌های تحقیق از آزمون کرونباخ، آزمون تحلیل عاملی و تحلیل واریانس، مدل‌یابی معادلات ساختاری به روش مسیر مدل‌سازی حداقل مجذورات جزئی استفاده شد.

برای گردآوری داده‌های موردنیاز از پرسشنامه، مصاحبه (ساخت‌مند)، مصاحبه عمیق استفاده شده است و ابزار این پژوهش پرسشنامه محقق‌ساخته است. پرسشنامه‌ای که به این منظور تهیه شد، شامل ۵ قسمت کلی و ۵۳ سؤال است، به‌نحوی که ۳ سؤال در حوزه ابعاد قدرت نرم فرهنگی بسیج و ۹ سؤال مرتبط با مؤلفه‌ها و ۲۷ سؤال نیز در حوزه شاخصه‌ها و ۱۴ سؤال در ارتباط با نتایج و کارکردهای قدرت نرم فرهنگی بسیج، مجموعه سؤالات (گویه‌ها) را شکل می‌دهند. در گام اول این مرحله ضمن بررسی و مطالعات اولیه از متون و منابع در حوزه موضوع پژوهش شامل: (قدرت نرم، فرهنگ و بسیج) با شناسایی منابع معتبر و مرتبط با عنوان رساله و همچنین مصاحبه و مشاوره با اساتید، کارشناسان، مدیران ارشد و فرماندهان عالی، مرتبط با عناوین و کلیدواژه‌های این پژوهش، اساتید راهنما و مشاورین مورد بررسی و قرار گرفت. در گام دوم، در راستای تحقق این پژوهش براساس ادبیات تحقیق و با بهره‌گیری از نشست‌های خبرگی متعدد، متشکل از استاد راهنما، مشاوران، داوران، اساتید و کارشناسان علمی و مدیران ارشد و خبره به موضوع تحقیق. گویه‌ها و سؤالات پرسشنامه، عناوین کارکردهای قدرت نرم روان‌شناختی - فرهنگی بسیج و همچنین الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین و اعمال اصلاحات و نقطه‌نظرات دریافت‌شده طراحی و تدوین شد. سپس سیر مراحل مراجعه و مصاحبه با بیست نفر از جامعه خبره و آشنا در حوزه فرهنگ، قدرت نرم و بسیج به صورت مصاحبه کنترل‌شده، برگه‌های نظرسنجی تکمیل، جمع‌آوری و سپس عملیات روایی و پایایی آن از طریق فرمول لاشه و آلفای کرونباخ به دست آمد. متعاقباً برای دستیابی به نتایج و بررسی نظرات و دیدگاه‌های خبرگان مندرج در پرسشنامه‌ها، از طریق نرم‌افزار (pls) تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها

جدول ۱. آمار توصیفی شاخص‌های مدل قدرت نرم روان‌شناختی - فرهنگی بسیج مستضعفین

بعد	مؤلفه	شاخص	میانگین	انحراف استاندارد
		خدااباوری	۹۴/۴	۲۴۰/۰
	اسلام‌محوری	معتقد به رسول خاتم(ص)	۸۴/۴	۶۱۸/۰
		اعتقاد به آخرت(معاد)	۸۴/۴	۶۱۸/۰
		معتقد به ولایت ائمه(ع)	۸۴/۴	۶۱۸/۰
باورها و اعتقادات	ولایت‌مداری	اعتقاد به منجی عالم ولی عصر(عج)	۹۰/۴	۵۸۰/۰
		پیرو ولایت فقیه	۶۸/۴	۹۷۸/۰
	هویت اسلامی ایرانی	اعتقاد به نظام جمهوری اسلامی	۶۸/۴	۸۹۱/۰
		حریت و استقلال خواهی	۴۶/۴	۸۸۵/۰
		عامل وحدت و انسجام اسلامی	۴۶/۴	۹۰۸/۰
		شهادت‌طلبی و ایثارگری	۸۰/۴	۶۳۹/۰
	آرمان‌گرایی	بسیج جهان اسلام	۲۰/۴	۲۱۲/۱
		عدالت‌گستری	۶۸/۴	۷۱۳/۰
ارزش‌ها و هنجارهای روان‌شناختی	اخلاق‌مداری	متعلق به اخلاق اسلامی	۷۸/۴	۵۰۷/۰
		خیرخواهی	۷۰/۴	۵۴۴/۰
		اخلاص‌ورزی	۱۸/۴	۱۵۵/۱
		مردم‌باری	۴۶/۴	۸۳۸/۰
	مردمی‌بودن	حامی مستضعفین	۶۴/۴	۷۴۹/۰
		اعتمادسازی	۹۸/۳	۵۰۵/۱
	حضور در صحنه‌ها	مشارکت‌جویی	۶۲/۴	۶۰۲/۰
		حافظ دستاوردهای انقلاب اسلامی	۳۰/۴	۱۸۲/۱
		مسئولیت‌پذیری	۶۶/۴	۷۴۵/۰
رفتارها و نمادها	عمل انقلابی	بصیرت و آگاهی	۷۰/۴	۷۰۷/۰
		استکبارستیزی	۶۶/۴	۶۸۸/۰
		تحجرگریزی	۲۶/۴	۰۸۴/۱
		شکوه‌مندی	۰۲/۴	۱۶۹/۱
	نشانه‌ها و شعائر	نماد مقاومت و پایداری	۵۶/۴	۷۳۳/۰
		تعظیم شعایر اسلامی	۴۰/۴	۹۹۰/۰

باتوجه به جدول فوق، مشاهده می‌شود که شاخص "خداباوری" از مؤلفه "اسلام‌محوری" با میانگین ۴/۹۴ دارای بیشترین امتیاز است. از طرف دیگر، شاخص "اخلاص‌ورزی" از مؤلفه "مردمی‌بودن" با میانگین ۳/۹۸ دارای کم‌ترین امتیاز است. به منظور شناسایی مؤلفه‌های مربوط به قدرت نرم روان‌شناختی - فرهنگی بسیج براساس پاسخ خبرگان مورد مطالعه، از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. براساس نتیجه آزمون (نمونه‌برداری) که مقدار آن برابر با ۰/۷۴۱ است، داده‌های تحقیق قابل تقلیل به تعدادی مؤلفه‌های زیربنایی و بنیادی می‌باشند. همچنین، نتیجه آزمون بارتلت (۸۶۵/۱۷۴) که در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی‌دار است، نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی بین گویه‌ها، ماتریس همانی و واحد نمی‌باشد؛ یعنی، از یک طرف بین گویه‌های داخل هر مؤلفه همبستگی بالایی وجود دارد و از طرف دیگر بین گویه‌های یک مؤلفه با گویه‌های مؤلفه دیگر، هیچ‌گونه همبستگی مشاهده نمی‌شود.

جدول ۲. آزمون KMO و ضریب بارتلت

741/0		KMO
174/865	کای اسکوتر تقریبی	
351	df	ضریب بارتلت
001/0	Sig.	

براساس جدول فوق، از آنجا که مؤلفه‌ها می‌توانند کلیه واریانس یک متغیر (۱۰۰ درصد) را تبیین کنند، در جدول ملاحظه می‌کنیم که مقدار این واریانس برای تمامی گویه‌ها (شاخص‌ها) برابر با عدد ۱ است و مقدار این واریانس از صفر تا ۱ نوسان دارد. هرچه مقادیر به عدد ۱ نزدیکتر باشند، بهتر است و مقادیر کوچکتر هر متغیر نشان از آن دارد که متغیر موردنظر به اندازه کافی برای تحلیل عاملی مناسب نمی‌باشد و بنابراین، باید از تحلیل خارج شود. به عنوان یک قاعده کلی، متغیرهایی را که عامل‌ها نتوانسته‌اند بالاتر از ۰/۵۰ (یا ۵۰ درصد) از تغییرات آنها را تعیین کنند، تعدیل و یا از مجموعه متغیرها حذف می‌کنیم تا بعداً در انتخاب و دسته‌بندی مؤلفه‌ها مشکلی ایجاد نکنند.

جدول ۳. ضرایب مربوط به مؤلفه‌های مدل

Sig.	T	ضرایب استاندارد نشده		مدل
		Beta	Std. Error	
001/0	943/5		418/0	ثابت
020/0	414/2	348/0	105/0	باورها و اعتقادات
195/0	316/1	217/0	100/0	ارزش‌ها و هنجارها
275/0	104/1	171/0	090/0	رفتارها و نمادها

برای تفسیر نتایج جدول فوق از ضرایب رگرسیونی استاندارد شده یعنی بتا^۱ استفاده شد. بدین صورت که، این مقدار برای متغیر باورها و اعتقادات برابر با ۰/۳۴۸ شده است و بیانگر آن است که با افزایش یک انحراف استاندارد در متغیر باورها و اعتقادات، میزان قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین به میزان ۰/۳۷۴ انحراف استاندارد افزایش می‌یابد. افزاینده بودن این تأثیر از مقدار مثبت ضریب استاندارد شده نتیجه می‌شود و برای متغیرهای ارزش‌ها و رفتارها همینطور است.

جدول ۴: میزان تأثیر مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای مستقل بر متغیر قدرت نرم روان‌شناختی - فرهنگی بسیج مستضعفین

متغیرها	انواع تأثیر	
	مستقیم	غیرمستقیم
باورها و اعتقادات	348/0	-
ارزش‌ها و هنجارها	-	156/0
رفتارها و نمادها	-	076/0
مجموع اثرات متغیرهای مستقل	348/0	232/0

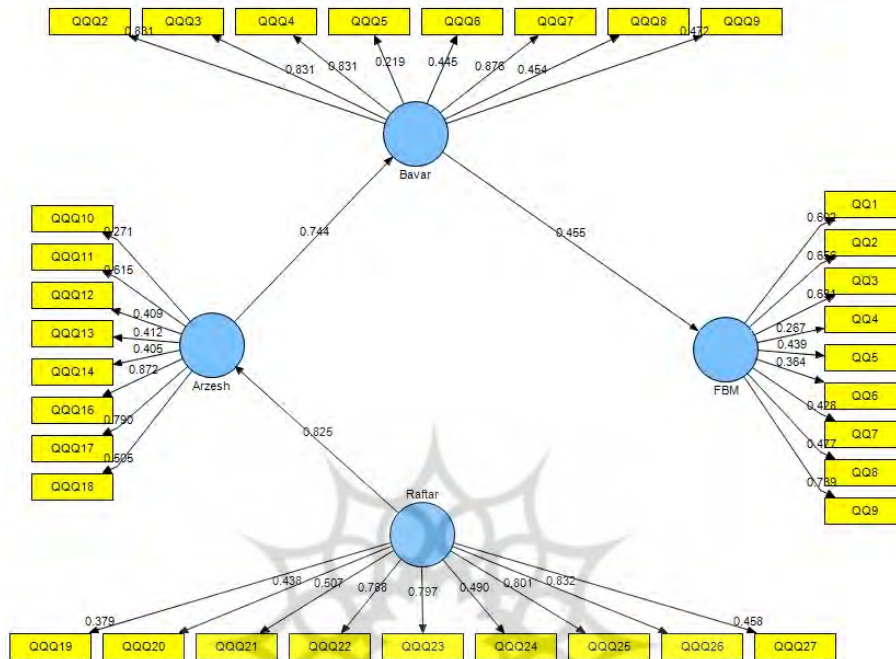
همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مجموع اثرات مستقیم و غیرمستقیم رگرسیونی تمامی متغیرهای مستقل بر متغیر قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین $b = 0/580$ می‌باشد.

جدول ۵. برخی شاخص‌های کلی برازش برای مدل اندازه‌گیری

شاخص	قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین		باورها و اعتقادات		ارزش‌ها و هنجارها		رفتارها و نمادها	
	اصلاح‌شده	اصلی	اصلاح‌شده	اصلی	اصلاح‌شده	اصلی	اصلاح‌شده	اصلی
NC	28/1	66/2	20/1	57/2	7/1	85/3	68/1	85/3
RMSEA	069/0	26/0	002/0	17/0	079/0	25/0	071/0	25/0
NFI	90/0	49/0	98/0	54/0	91/0	59/0	90/0	59/0
NNFI	91/0	43/0	99/0	48/0	93/0	53/0	90/0	53/0
CFI	93/0	57/0	1	63/0	95/0	65/0	94/0	65/0
RMR	051/0	065/0	17/0	056/0	16/0	19/0	061/0	19/0

شاخص NC در جدول فوق بیانگر نسبت مقدار کای اسکوئر بر درجه آزادی است. این نسبت که کای اسکوئر نسبی نیز خوانده می‌شود، مقادیر ۱ تا ۵ برای آن مناسب است و مقادیر نزدیک به ۲ تا ۳ بسیار خوب تفسیر می‌شود. شاخص (RMSEA)^۱ در جدول فوق بیانگر ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد است. این شاخص در مدل‌های قابل قبول دارای مقدار ۰/۰۸ یا کوچکتر برای این شاخص هستند. برازش مدل‌هایی که دارای مقادیر بالای ۰/۱ هستند، ضعیف برآورد می‌شود. شاخص (NFI)^۲ در جدول فوق بیانگر شاخص برازش هنجار شده بنتلر - بونت است. مقدار قابل قبول برای این شاخص حداقل ۰/۹ و مقداری که نشان‌دهنده یک برازش خوب است، حداقل ۰/۹۵ در نظر گرفته شده است. شاخص (NNFI)^۳ در جدول فوق نیز همانند شاخص NFI حداقل ۰/۹ مقدار قابل قبول برای این شاخص می‌باشد و مقداری که نشان‌دهنده یک برازش خوب است، حداقل ۰/۹۵ در نظر گرفته شده است. شاخص CFI در جدول فوق، بیانگر شاخص برازش تطبیقی است که همانند شاخص‌های NFI و NNFI، حداقل مقدار قابل قبول برای این شاخص ۰/۹ است. شاخص RMR^۴ در جدول فوق، بیانگر شاخص ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده است. حداقل مقدار برای این شاخص صفر است؛ یعنی حالتی که برازش کامل و ماتریس باقیمانده یک ماتریس صفر است. کوچک بودن مقدار RMR برای یک مدل در مقایسه با مدل دیگر می‌تواند به عنوان یکی از معیارهای بهتر بودن آن مدل تلقی شود.

1. RMSEA
2. NFI
3. NNFI
4. RMR

شکل ۱. ضرایب مسیر مدل تحقیق

هر ضریب مسیر در مدل ساختاری (PLS) را می‌توان معادل یک ضریب بتای استاندارد شده در رگرسیون‌های کم‌ترین مربعات معمولی در نظر گرفت. مسیرهای ساختاری که علامت آنها موافق با علامت جبری فرض‌های پیشین است، یک اعتبار تجربی بخشی به مفروضات نظری در مورد روابط بین متغیرهای مکنون ارائه می‌دهند. مسیرهایی که علامت جبری آنها برخلاف انتظار است، فرضیات شکل‌گرفته قبلی را تأیید نمی‌کنند. در اصل، ابتدا باید مسیرهای مستقیم فرضیه‌سازی شده را ارزیابی کنیم و سپس سایر تحلیل‌ها شامل اثرات میانی و تعدیلی را دنبال کنیم. بنابراین، باید مجموع اثرات مستقیم و غیرمستقیم یک متغیر مکنون معین بر متغیر دیگر مورد تفسیر و ارزیابی قرار گیرد، نه فقط اثر مستقیم آن، حتی اگر اثر مستقیم مورد نظر بسیار معنی‌دار باشد.

جدول ۶. آزمون بهنجاربودن داده‌ها

متغیر	آماره کولموگروف اسمیرنوف	سطح معنی‌داری
جذب حداکثری	791/2	001/0
ارتقای سرمایه اجتماعی	632/2	001/0
زنده‌نگهداشتن تفکر و ارزش‌های انقلاب اسلامی	123/3	001/0
مصون‌سازی (مصونیت‌بخشی) نظام	548/2	001/0
تعمیق معنویت در جامعه	909/1	001/0
بازدارندگی و مقابله با جنگ نرم	073/2	001/0
همبستگی و انسجام ملی و قومی	131/2	001/0
حفظ و بازتولید قدرت نرم ج ۱۱	241/2	001/0
تأثیرگذاری و نقش‌های فراملی	958/1	001/0
تحقق امنیت پایدار (مردم پایه)	701/2	001/0
حضور در صحنه‌ها (دفاع همه‌جانبه)	283/2	001/0
حافظ و مروج سبک زندگی ایرانی - اسلامی	010/2	001/0
مشارکت‌جویی در جهت سازندگی کشور	423/2	001/0
زمینه‌سازی شکل‌گیری تمدن اسلامی	211/2	001/0

فرض صفر در آزمون بهنجاربودن، نرمال‌بودن داده است. باتوجه به این مطلب و مقادیر معنی‌داری در جدول فوق، نتیجه می‌شود که فرض بهنجاربودن تمامی متغیرها رد می‌شود و در نتیجه برای انجام آزمون اختلاف میانگین، باید از آزمون‌های ناپارامتری استفاده کرد. این آزمون در نرم‌افزار SPSS^۱، موسوم به آزمون Runs^۲ است. در زیر، جدول مربوط به نتایج این آزمون آورده شده است.

1. SPSS
2. Runs

جدول ۷. آزمون اختلاف میانگین

متغیر	میانگین	مقدار معنی داری	نتیجه آزمون
جذب حداکثری	58/4	026/0	کارکرد وجود دارد
ارتقای سرمایه اجتماعی	56/4	028/0	کارکرد وجود دارد
زننده‌نگهداشتن تفکر و ارزش‌های انقلاب اسلامی	72/4	021/0	کارکرد وجود دارد
مصون‌سازی (مصونیت‌بخشی) نظام	46/4	031/0	کارکرد وجود دارد
تعمیق معنویت در جامعه	32/4	035/0	کارکرد وجود دارد
بازدارندگی و مقابله با جنگ نرم	26/4	033/0	کارکرد وجود دارد
همبستگی و انسجام ملی و قومی	32/4	035/0	کارکرد وجود دارد
حفظ و بازتولید قدرت نرم ج ۱۱	14/4	041/0	کارکرد وجود دارد
تأثیرگذاری و نقش‌های فراملی	96/3	046/0	کارکرد وجود دارد
تحقق امنیت پایدار (مردم‌پایه)	44/4	031/0	کارکرد وجود دارد
حضور در صحنه‌ها (دفاع همه‌جانبه)	42/4	032/0	کارکرد وجود دارد
حافظ و مروج سبک زندگی ایرانی - اسلامی	44/2	047/0	کارکرد وجود ندارد
مشارکت‌جویی در جهت سازندگی کشور	08/4	046/0	کارکرد وجود دارد
زمینه‌سازی شکل‌گیری تمدن اسلامی	40/2	044/0	کارکرد وجود ندارد

فرض صفر در آزمون اختلاف میانگین، عدم وجود اختلاف میانگین معنی‌دار است. باتوجه‌به این نکته و جدول فوق، نتیجه می‌شود که به‌غیراز موارد "حافظ و مروج سبک زندگی ایرانی - اسلامی" و "زمینه‌سازی شکل‌گیری تمدن اسلامی"، سایر موارد به‌عنوان کارکردها و دستاوردهای الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین در نظر گرفته شده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف طراحی مدل بومی قدرت نرم مبتنی بر مؤلفه‌های روان‌شناختی - فرهنگی بسیج مستضعفین در شهر تهران انجام شده است. نتایج به‌دست‌آمده در این تحقیق از ابتدا به انتها نشان داده شده است. هر سه بعد بررسی‌شده در طراحی الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین به نحو معنی‌داری تأثیرگذار بوده‌اند. در این تحقیق بین چهار لایه تودرتوی عقاید،

ارزش‌ها، هنجارها و نمادها، شعبانعلی و همکاران (۱۳۹۰) یکی از متداول‌ترین نگرش‌ها به فرهنگ است و به مدل چهارلایه‌ای معروف است. سه لایه عقاید، ارزش‌ها و هنجارها به‌عنوان لایه‌های موردبررسی در نگرش به قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین مورد توجه قرار گرفتند. نکته قابل توجه اول این است که ترتیب تأثیرگذاری ابعاد بر قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین، متناسب با نمودار هرمی و طبقه‌ای فرهنگ است که در آن بعد باورها و اعتقادات در زیرین‌ترین لایه قرار دارد و پس از آن بعد ارزش‌ها و درنهایت بعد رفتارها قرار دارد. همچنین کاوش بیشتر در ترتیب تأثیرگذاری ابعاد بررسی‌شده در طراحی الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین می‌تواند نتایج جالب توجهی را نشان دهد که بیشترین تأثیرگذاری از بعد باورها و اعتقادات حاصل شده است که به‌طور مستقیم در طراحی الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین تأثیر مطلوبی داشته است. در این پژوهش باورها عمیق‌ترین و انتزاعی‌ترین بعد فرهنگ انقلاب اسلامی در نظر گرفته شده است که به‌صورت معرفت مشترک ملت مسلمان ایران به‌طور دائم در حال باز تولید قدرت نرم است (باقری، ۱۳۹۲). در مرحله بعدی، بعد ارزش‌ها و هنجارها قرار دارد که از طریق بعد باورها و اعتقادات در طراحی الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین نقش داشته است. درنهایت بعد رفتارها و نمادها که در طراحی الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین نقش دارد. ازطرفی مقایسه میانگین پاسخ‌های داده‌شده به هریک از کارکردها و دستاوردهای الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین نشان داد که به‌غیراز موارد "حافظ و مروج سبک زندگی ایرانی - اسلامی" و "زمینه‌سازی شکل‌گیری تمدن اسلامی"، سایر موارد به‌عنوان کارکردها و دستاوردهای الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین مناسب می‌باشند (برزینسکی^۱، ۱۳۹۴).

باتوجه به ترتیب تأثیرگذاری ابعاد در طراحی الگوی قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین، این‌گونه استنباط می‌شود که کنش‌های جمعی و ارادی و پایدار برگرفته از باورها، اعتقادات و ارزش‌های توحیدی همواره در جامعه بسیجی تأثیر فراوان داشته و با تولید قدرت نرم فرهنگی جذابیت که از مؤلفه‌های قدرت نرم است، ایجاد می‌نماید و این همان باورهایی است که درباره آنچه خوب یا بد، مناسب یا غیرمناسب، ضروری یا غیرضروری است براساس اندیشه‌های آنان شکل می‌گیرند. آنان (بسیجیان) به حقانیت این اعتقادات و باورها معتقدند و براساس این زنجیره‌ای

که تشکیل می‌دهند، قدرتی تحت عنوان قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین را تبیین می‌کنند که با استفاده از این قدرت می‌توانند در برابر هجمه گسترده جنگ نرم دشمنان مقابله کرده و چیدمان تهدید دشمنان را برهم بزنند.

با بهره‌مندی از این قدرت است که می‌توان نسبت به دفع تهدیدات سخت و نرم داخلی و خارجی، درعین کمبودها و ضعف‌های مادی و عزم بین‌المللی علیه ایران، اقدام کرد. امیری (۱۳۹۳) نشان داده است که با تقویت و عمل به مؤلفه‌های ارزشی می‌توان فرسایش فرهنگی جامعه ناشی از تهدیدهای نرم دشمن را کاهش داد. بنابراین، از این منظر می‌توان این تحقیق را در راستای پژوهش مذکور دانست و نتایج به‌دست‌آمده از این دو تحقیق را می‌توان گفت که با هم همخوانی دارند. همان‌گونه که بیان شد، هر سه متغیر "ارزش‌ها و هنجارها"، "باورها و اعتقادات" و "رفتارها و نمادها"، در تبیین قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین نقش معنی‌داری داشته‌اند. بنابراین، افزایش قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین، به تقویت این ابعاد پرداخته شود. بدیهی است که برای مقابله با هجمه گسترده جنگ نرم، استفاده از این نهاد به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و اثربخش‌ترین مجموعه‌ها، می‌تواند بسیار کارساز باشد. علاوه‌براین، مشاهده شد که متغیر "باورها و اعتقادات" به‌صورت مستقیم و دو متغیر "ارزش‌ها و هنجارها" و "رفتارها و نمادها" به‌صورت غیرمستقیم و از طریق متغیر "باورها و اعتقادات" در تبیین قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین نقش داشته‌اند. بنابراین، در جهت تقویت ابعاد قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین، اولویت‌بندی باورها و اعتقادات، ارزش‌ها و هنجارها و رفتارها و نمادها باید در نظر گرفته شود. همچنین در بخش کارکردهای بسیج مستضعفین، نتایج تحقیق نشان داد که "جذب حداکثری"، "ارتقای سرمایه اجتماعی"، "زنده‌نگهداشتن تفکر و ارزش‌های انقلاب اسلامی"، "مصون‌سازی (مصونیت‌بخشی) نظام"، "تعمیق معنویت در جامعه"، "بازدارندگی و مقابله با جنگ نرم"، "همبستگی و انسجام ملی و قومی"، "حفظ و بازتولید قدرت نرم ج. ا. ا. ۱، ۲"، "تأثیرگذاری و نقش‌های فراملی"، "تحقق امنیت پایدار (مردم‌پایه)"، "حضور در صحنه‌ها (دفاع همه‌جانبه)" و "مشارکت‌جویی در جهت سازندگی کشور"، از جمله کارکردها و دستاوردهای الگوی قدرت نرم روان‌شناختی - فرهنگی بسیج مستضعفین محسوب می‌شوند.

هر پژوهشی با محدودیت‌هایی روبه‌روست و این پژوهش نیز با محدودیت‌هایی مواجه بود از جمله: مشکل دسترسی به پاسخ‌های سؤالات این پژوهش و محدودیت نخبگان علمی در حوزه جغرافیایی و موضوع پژوهش؛ محدودیت دسترسی به فرماندهان و مدیران عالی مرتبط با عنوان پژوهش به علت مسئولیت، مأموریت و کمبود فرصت آنان، انتزاعی بودن موضوع و مفاهیم مانند دیگر موضوعات علوم انسانی و اجتماعی که معمولاً از مفاهیم و معانی متنوع و متعددی برخوردار است و اجماع مفهومی چندانی صورت نمی‌گیرد، محدودیت در منابع و پژوهش‌های مشابه موضوع این پژوهش و تفاوت تأثیرگذار دیدگاه‌های جامعه "نمونه" آماری در پاسخ به سؤالات در مقایسه با وضع فعلی نهاد بسیج مستضعفین، نسبت به شرایط مطلوب در تراز انتظارات رهبری. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های دیگر، روش‌های تأثیر ارتقای "باورها و اعتقادات" بر افزایش قدرت نرم فرهنگی و روان‌شناختی بسیج مستضعفین را با استفاده از یک طرح پژوهشی پیش‌آزمون و پس‌آزمون، از طریق رساله و پایان‌نامه کارشناسی ارشد و یا پروژه علمی مورد بررسی قرارداد. می‌توان در تحقیق دیگری، تأثیر ارتقای هریک از عناوین "ارزش‌ها و هنجارها" و "رفتارها و نمادها" بر افزایش قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین را با استفاده از یک طرح پژوهشی به صورت رساله دکتری و همچنین پایان‌نامه کارشناسی ارشد، بررسی و تجزیه و تحلیل کرد. همچنین در پژوهش دیگری، می‌توان نقش قدرت نرم فرهنگی بسیج مستضعفین را روی هریک از موارد ذکر شده، با استفاده از یک تحقیق همبستگی، بررسی کرد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از کلیه افرادی که به خاطر همکاری ارزشمند آنها، اجرای این پژوهش محقق شد،

قدردانی می‌شود.

منابع

- امیری، ابوالفضل (۱۳۹۳)، طراحی مدل مقابله با جنگ نرم امریکا علیه جمهوری اسلامی ایران، تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- باقری چوکامی، سیامک (۱۳۹۲)، تدوین راهبردهای مقابله با جنگ نرم در دهه چهارم انقلاب اسلامی، تهران: مجله مطالعات دفاعی استراتژیک.
- برژینسکی، زیگنیو (۱۳۹۴)، انتخاب: سلطه یا رهبری، ترجمه امیرحسین نوروزی تهران: نشر نی.
- بصیرتی، محمدکاظم و قاسمی، محمد (۱۳۹۳)، جنگ نرم، گروه مطالعاتی تدوین راهبرد مقابله با جنگ نرم با تأکید بر قدرت نرم ج.ا.ا، تهران، دانشگاه دفاع ملی.
- حسینی، سیدرضا (۱۳۹۲)، راهبردهای مقابله با جنگ نرم، نشریه راهبردی مرکز مطالعات ژرفا.
- سراج، رضا (۱۳۸۷)، جنگ در پناه صلح، قم: تسنیم اندیشه.
- طباطبایی، امیری و محمدیان (۱۳۹۲)، نقش تربیت دینی خانواده در مقابل تهاجم فرهنگی، تهران: نشریه طهورا، (۱۲).
- کاردان، عباس (۱۳۹۰)، درآمدی بر استراتژی‌های امنیت ملی ایالات متحده، تهران: مؤسسه ابرار معاصر تهران.
- ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۸۷)، راهکارهای امریکا برای قدرت نرم با جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات عملیات روانی. ۱۸(۲۵): ۹۱ - ۶۷.
- نای، جوزف (۱۳۹۰)، آینده قدرت، ترجمه رضامراد صحرایی و همکاران، تهران: انتشارات حروفیه با همکاری مؤسسه تحقیق نوین دانشمند.
- نای، جوزف (۱۳۸۹)، قدرت نرم، ترجمه سیدمحسن روحانی و محمد روشنی تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

References

- Everett M. Rogers (2006)- Communication and Social Change in Developing Countries - *Journal of Creative Communications*.
- E.H.Carr (1939), The Twenty Years Crisis - 1919-1939m - Second edition - London - Macmillan.
- Fazio, R. (2007) - Social changes and population - *The journal of social science*.
- Foster, George M(1969) - Applied Anthropology - Boston: Little - Brown - and Company.
- Nye-Joseph. S (2004), Soft Power - Columbia University Press.

- McConnell. David, L. (2008). *Soft power superpowers : cultural and national assets of Japan and the United States* . Armonk, New York.
- Fazio, R. (2007). Social Changes and Population, *The Journal of Social Science*, No 19.

استناد به این مقاله: حیی، محمدباقر و همکاران (۱۴۰۰)، طراحی مدل بومی قدرت نرم مبتنی بر مؤلفه‌های روان‌شناختی - فرهنگی بسیج، *فصلنامه روانشناسی نظامی*، ۱۲(۴۵)، ۹۳ - ۱۰۹.

Name of Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.